

УДК 342.9

Лізун Валентин,
аспірант юридичного факультету
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
v.lizun98@gmail.com

ФЕНОМЕН КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Законодавче визначення конфлікту інтересів наведене у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», яке розглядається законодавцем у розрізі поділу на реальний та потенційний конфлікт інтересів.

Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. Потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [1].

Таким чином, зазначені види конфлікту інтересів відрізняються лише тим, чи наявний такий конфлікт інтересу у публічної службової особи у конкретний момент (реальний конфлікт інтересів) або чи може бути наявним (потенційний конфлікт інтересів). Виходячи із такого поділу, законодавцем покладено обов'язок на публічних службовців, відповідно, запобігати виникненню конфлікту інтересів (потенційного) або ж врегулювати його, якщо він вже наявний (реального).

З теоретичної точки зору Д. Гудков вважає, що конфлікт інтересів – це колізія між державними інтересами в межах певної посади та приватними інтересами особи, яка займає дану посаду, що виникає внаслідок порушення основних принципів публічної служби, порушення обмежень та заборон, пов'язаних із публічною службою, недобросовісне виконання службових обов'язків посадовою особою, зокрема недотримання при їх виконанні прав і законних інтересів громадян, організацій, суспільства та держави, недодержання діючого законодавства, неякісне соціальне забезпечення публічних службовців [2].

Конфліктом інтересів, з точки зору Н. Янюк, слід вважати ситуацію, за якої особиста заінтересованість публічного службовця може вплинути на об'єктивність виконання ним службових повноважень, за якої існує можливість виникнення протиріччя між особистим інтересом публічного службовця і публічними, що може поставити під сумнів справедливість прийнятого рішення чи вчинення публічним службовцем інших дій [3].

Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції запропоновано розглядати у двох значеннях: 1) як діяльність органів публічної адміністрації та інших юридичних осіб публічного права, спрямовану на виявлення можливих причин виникнення конфлікту інтересів, вчасне усунення цих причин та вирішення конфліктної ситуації у разі виникнення конфлікту інтересів відповідно до вимог законодавства України; 2) як окремий правовий інститут підгалузі службового права адміністративного права України, який являє собою сукупність правових норм, спрямованих на врегулювання діяльності органів публічної адміністрації та інших юридичних осіб публічного права, пов'язаної із запобіганням та врегулюванням конфлікту інтересів як способу протидії корупції [4, с. 11].

Аналіз категорій «реальний конфлікт інтересів» та «потенційний конфлікт інтересів» у контексті визначення спільних та відмінних рис дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, при реальному та потенційному конфлікті інтересів спільним є об'єкт, суб'єкт та

наявність у суб'єкта приватного інтересу. Під суб'єктом потенційного та реального конфліктів інтересів розуміється особа, яка виконує службові чи представницькі повноваження, в свою чергу, під об'єктом потенційного та реального конфліктів інтересів – об'єктивність/неупередженість при прийнятті рішення / вчинення дій / невчинення дій під час виконання своїх повноважень визначеним суб'єктом. По-друге, відмінність даних категорій полягає у наслідках потенційного та реального конфліктів інтересів. Наслідками реального конфлікту інтересів є ситуація, коли приватний інтерес особи (яка виконує службові чи представницькі повноваження) вплинув (впливає) на об'єкт (об'єктивність / неупередженість при прийнятті рішення/вчинення дій / невчинення дій під час виконання своїх повноважень), тобто існує суперечність між приватним інтересом особи та її повноваженнями. Натомість, наслідками потенційного конфлікту інтересів є ймовірна ситуація, коли приватний інтерес особи може вплинути на об'єктивність / неупередженість при прийнятті рішення/вчинення дій / невчинення дій під час виконання своїх повноважень, тобто коли може існувати суперечність між приватним інтересом особи та її повноваженнями [5].

Таким чином, конфлікт інтересів як правову категорію можна охарактеризувати як будь-яку реальну чи потенційну особисту зацікавленість публічного службовця, яка певним чином пов'язана з його повноваженнями та службовими обов'язками та впливає або може вплинути на об'єктивність прийняття ним рішень або вчинення інших дій на виконання законодавчо покладених на нього повноважень.

У більшості європейських країн конфлікт інтересів врегульовано на рівні первинного та вторинного законодавства. Загалом основні принципи та правила включені в законах про публічну або державну службу або державне управління.

У деяких країнах такі принципи задекларовані навіть на рівні конституції (зобов'язуючи посадових осіб служити виключно публічному інтересу). Водночас усе більша кількість країн

застосовують окремі закони та інші нормативно-правові акти для регулювання конфлікту інтересів. Зокрема, йдеться про закони про конфлікт інтересів, закони про лобіювання, кодекси парламентської етики. Інколи норми про конфлікт інтересів містяться в законах про запобігання корупції, як це функціонує в Україні [6].

Характеризуючи основні складові законодавчого механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, вони полягають у покладенні на публічних службовців поетапного обов'язку, який полягає у (1) недопущенні виникнення конфлікту інтересів; (2) якщо конфлікт інтересів виник або може виникнути – повідомити керівника або антикорупційні органи (підрозділи) про дану обставину; (3) не вчиняти жодних дій та не приймати рішень за наявності реального конфлікту інтересів; (4) вживати заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів (ч. 1 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції») [1].

Щодо безпосереднього порядку врегулювання конфлікту інтересів публічного службовця Закон зазначає, що такий порядок визначається керівником особи або Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), на підставі відповідного повідомлення публічного службовця [1].

Заходи врегулювання конфлікту інтересів законодавцем поділяються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх, тобто тих, які застосовуються керівником особи та/або НАЗК відносяться: 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів; 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень; 3) обмеження доступу особи до певної інформації; 4) перегляду обсягу службових повноважень особи; 5) переведення особи на іншу посаду; 6) звільнення особи. Внутрішні полягають у можливості особи самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень

якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади. При цьому, позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування [1].

Дотримання публічними службовцями вимог запобігання конфлікту інтересів забезпечується статтею 172⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення, якою передбачено відповідальність за такі склади адміністративного правопорушення як неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів; вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів; та особливо кваліфікований склад адміністративного правопорушення – дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення [7].

Таким чином, конфлікт інтересів є явищем, яке перебуває на зламі запобігання корупції та порушення антикорупційного законодавства. Разом з тим, законодавчо передбачений механізм запобігання даним процесам покликаний забезпечити, передусім, неупередженість та об'єктивність у процесі прийняття публічними службовцями рішень та вчинення дій на реалізацію владних повноважень. Останнє ж, у свою чергу, є стримуючим фактором до вчинення більш тяжких корупційних правопорушень. Відтак, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів є невід'ємною складовою державної антикорупційної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 49, ст.2056 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n6>.

2. Гудков Д. В. Конфлікт інтересів та шляхи його врегулювання в національному законодавстві. *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С. 120–124.

3. Янюк Н. Конфлікт інтересів як причина корупції на публічній службі: правові засоби запобігання і протидії. *Головне управління Держземагенства у Донецькій області*. URL:

<http://donoblzem.gov.ua/bibliot/Korupcia/Yanyuk%20Konflikt%20interesiv.htm>.

(дата звернення: 02.02.2020).

4. Рівчаченко С. В. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції. автореф. дис. ... канд. юрид. Наук: 12.00.07 : Запоріжжя, 2017. 17 с.

5. Джумагельдієва Г. Д., Орленко Я. Ю., Сергієнко І. Г. Механізм врегулювання конфлікту інтересів в системі державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2019. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1386>.

6. Юрчишин Я., Полтавець У. Пропозиції ропозиції до політики до політики щодо конфлікту інтересів одо конфлікту інтересів народних депутатів України. USAID, 2017. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XC86.pdf.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) Кодекс України; Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*, 1984, додаток до № 51, ст.1122 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.